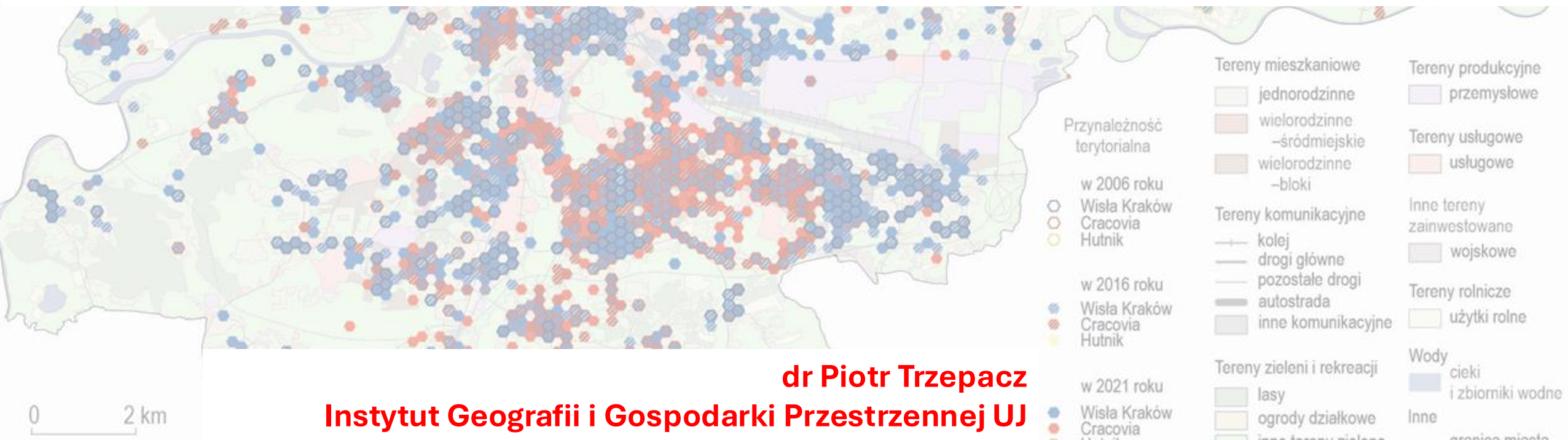

GEOGRAFIA MIASTA CHULIGANÓW

Futbolowe graffiti jako informacja przestrzenna

dr Piotr Trzepacz

Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ

Belgrad

Kraków

Zagrzeb

Łódź

Kair

Melbourne

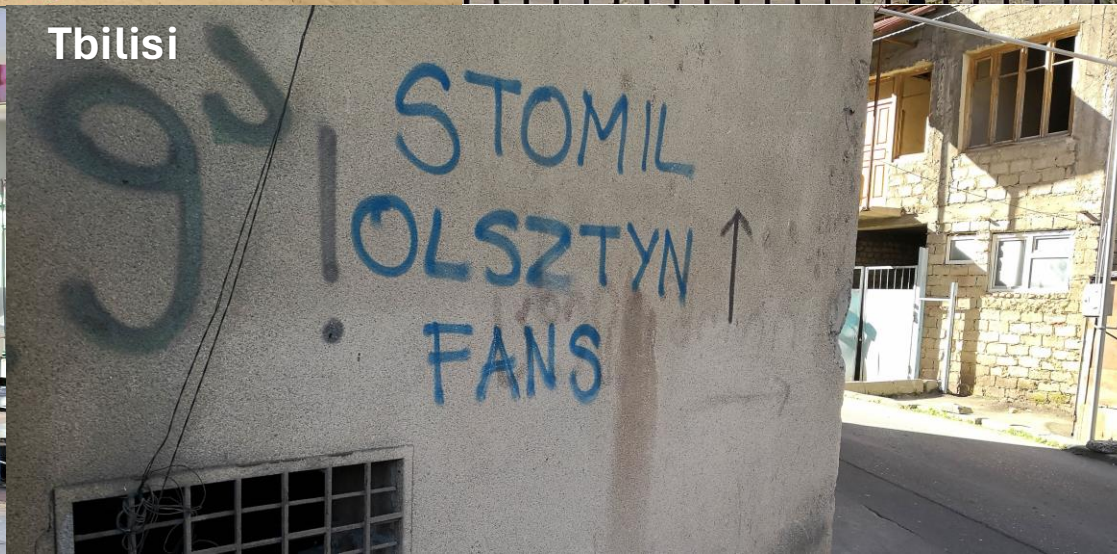
Buenos Aires

Bandung

Tbilisi

Wiedeń

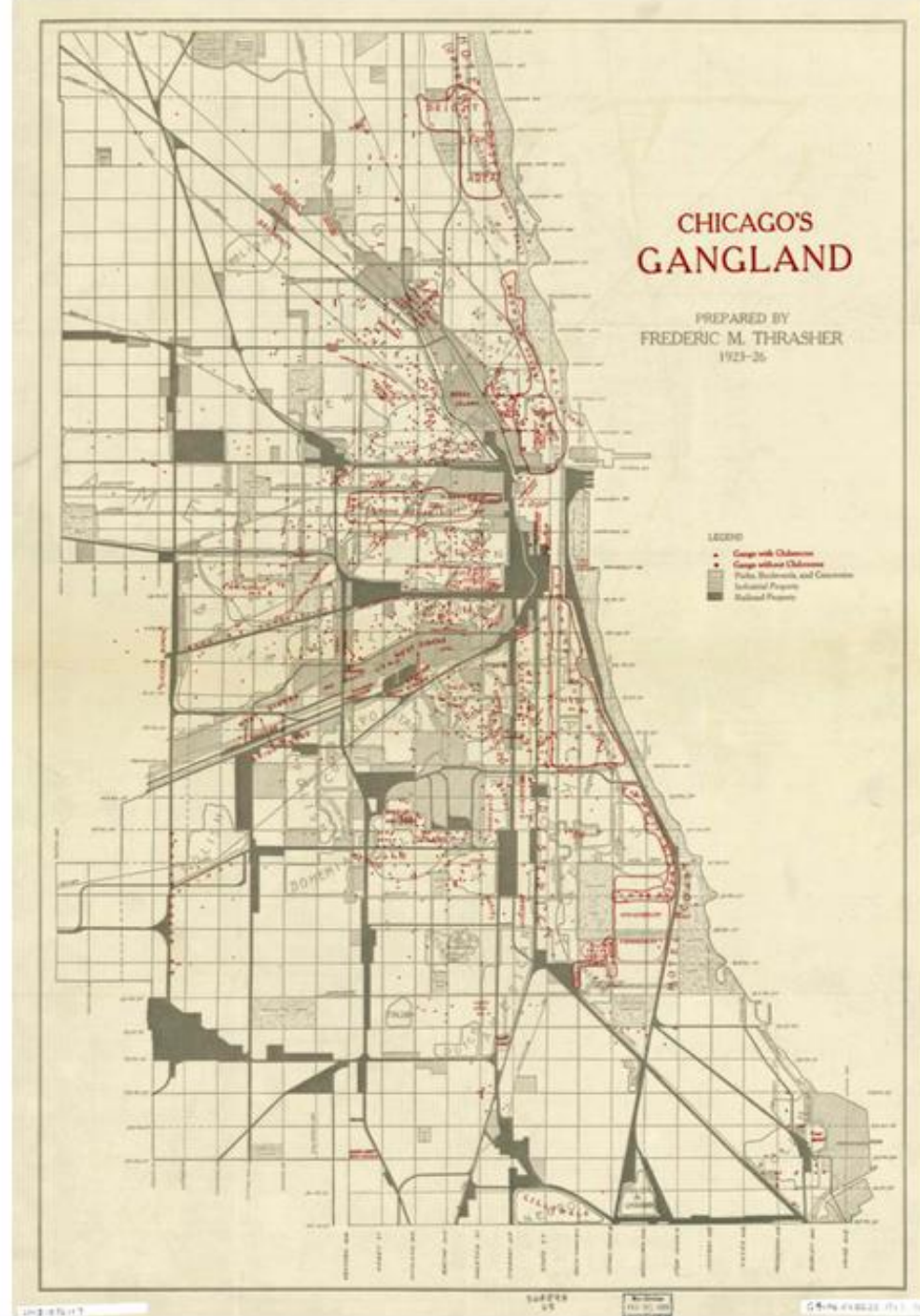
A. Słup totemiczny w Wiedniu (Zoo) podarowany przez ambasadę Kanady, autor: Alver Tait z plemienia Nisga

B. Rzeźba „Światowid pod Wawelem w Krakowie”, kopia idola ze Zbrucza (posąg w Muzeum Archeologicznym w Krakowie)

C. Inskrypcja kibicowska Wisły Kraków (akronim TS) na słupie

Mapa terytoriów gangów w Chicago autorstwa frederica M. Thrashera z 1927 roku

Źródło: Thrasher 1927.

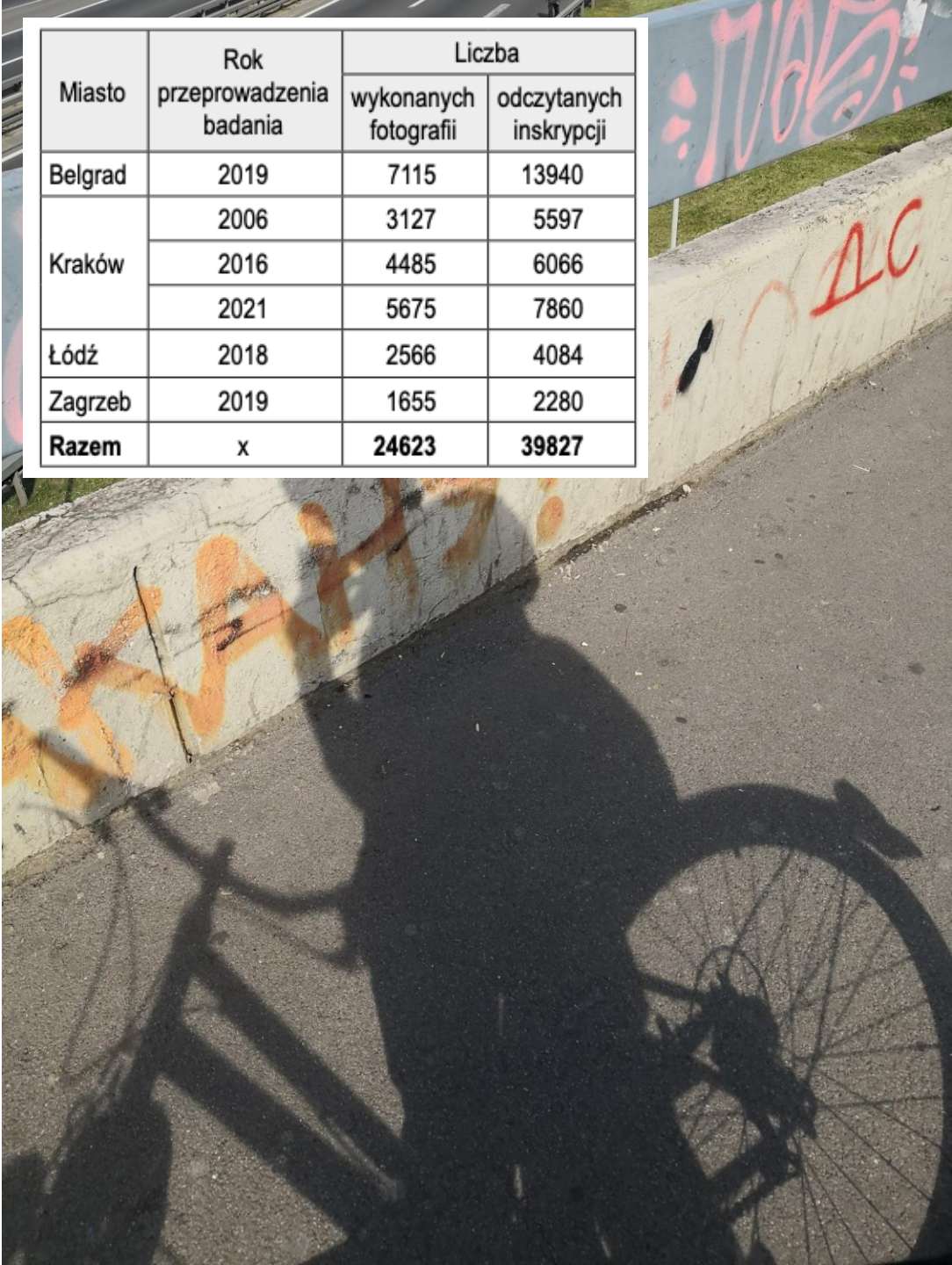
Inskrypcja kibicowska jako totem i marker terytorialny

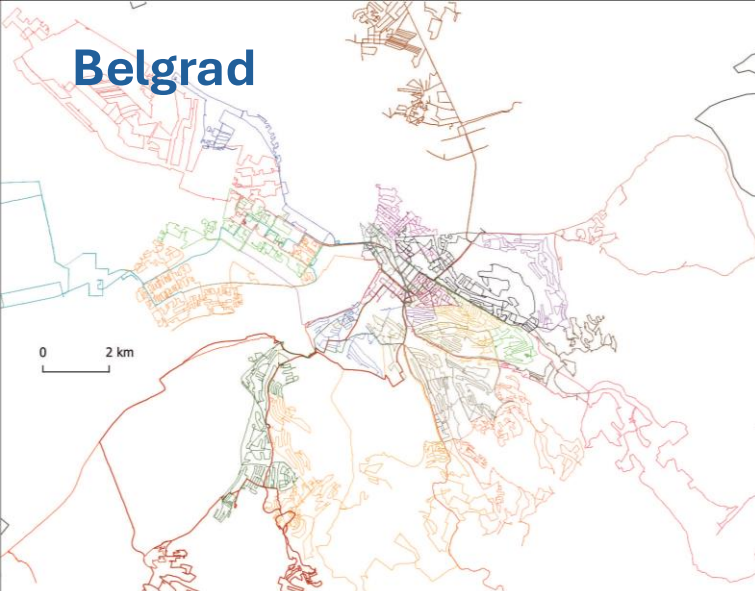
Miasto	Termin badania terenowego	Liczba tras terenowych	Technika rejestracji lokalizacji	Urządzenie wykorzystane do wykonania dokumentacji fotograficznej	Wsparcie kartograficzne
Belgrad	22.04–29.09. 2019	30	fotografia geotagowana	smartfon	mapa cyfrowa w aplikacji sportowej
Kraków	15.06–30.09. 2006	23	ręczny zapis adresu	aparat cyfrowy	mapa analogowa
	05.08–27.11. 2016	32	ręczny zapis adresu	aparat cyfrowy	mapa cyfrowa w aplikacji sportowej
	02.04–08.07. 2021	29	fotografia geotagowana	smartfon	mapa cyfrowa w aplikacji sportowej
Łódź	26.04–06.05. 2018	11	fotografia geotagowana	smartfon	mapa cyfrowa w aplikacji sportowej
Zagrzeb	30.05–16.06. 2019	15	fotografia geotagowana	smartfon	mapa cyfrowa w aplikacji sportowej

Od danych wizualnych do informacji przestrzennej

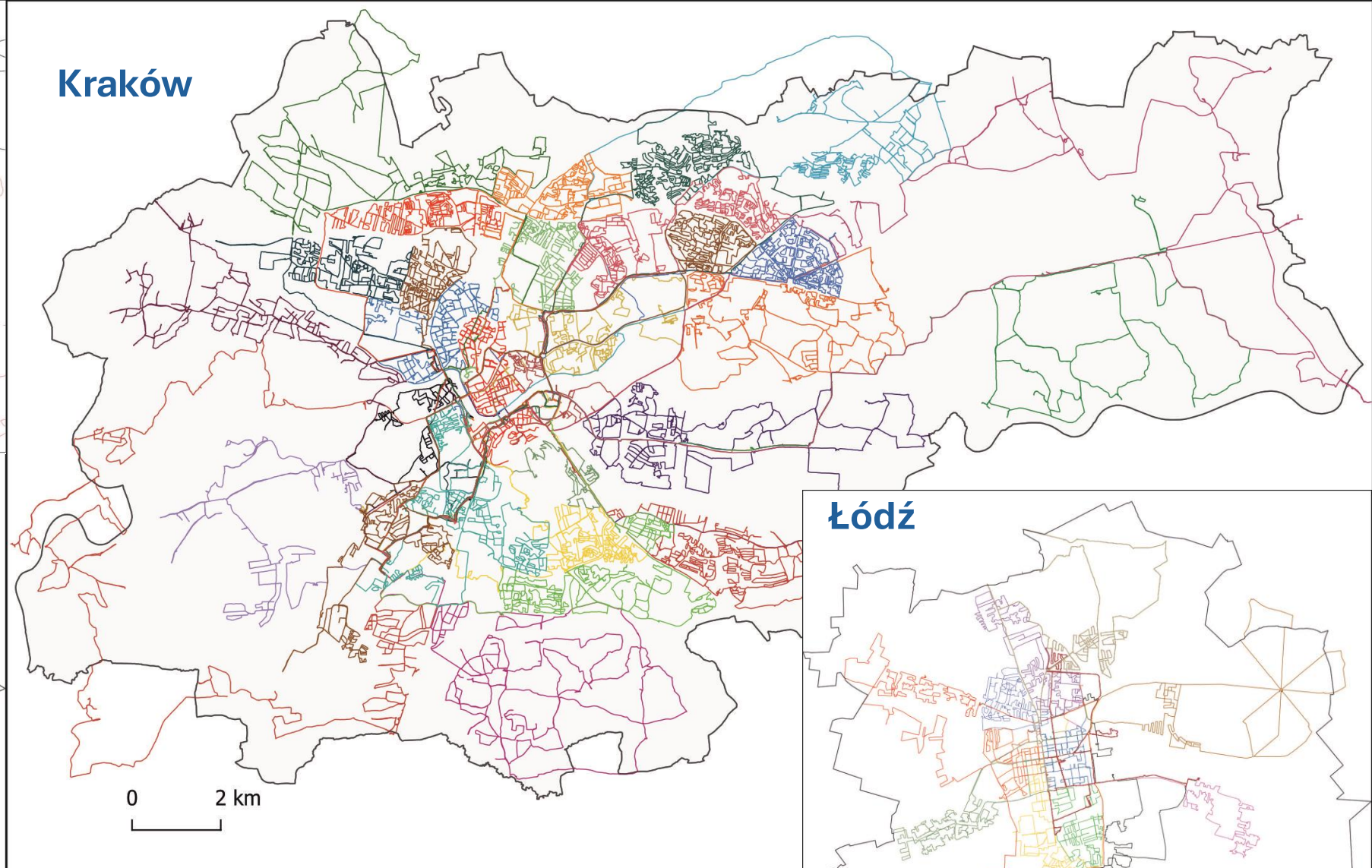
Miasto	Rok przeprowadzenia badania	Liczba	
		wykonanych fotografii	odczytanych inskrypcji
Belgrad	2019	7115	13940
Kraków	2006	3127	5597
	2016	4485	6066
	2021	5675	7860
Łódź	2018	2566	4084
Zagrzeb	2019	1655	2280
Razem	x	24623	39827

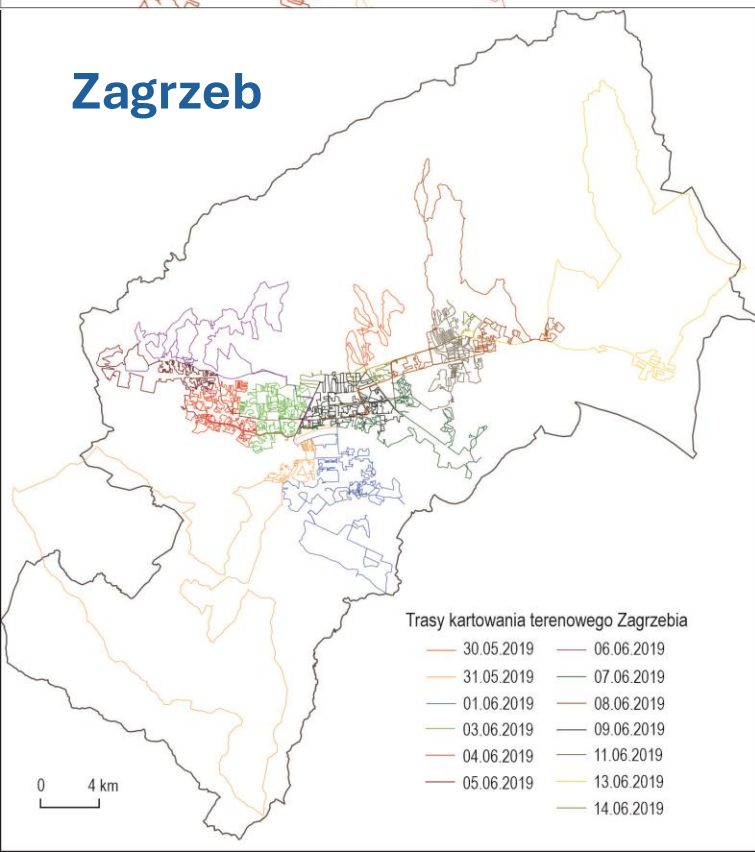
Belgrad

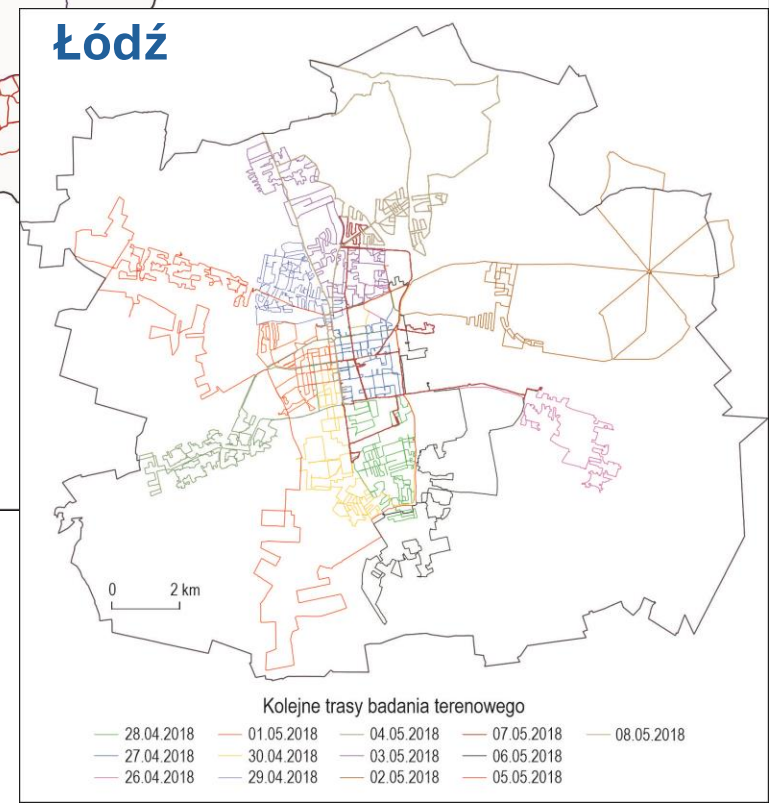
Kraków

Zagrzeb

Łódź

Trasy badania terenowego w Krakowie, Belgradzie, Łodzi i Zagrzebiu

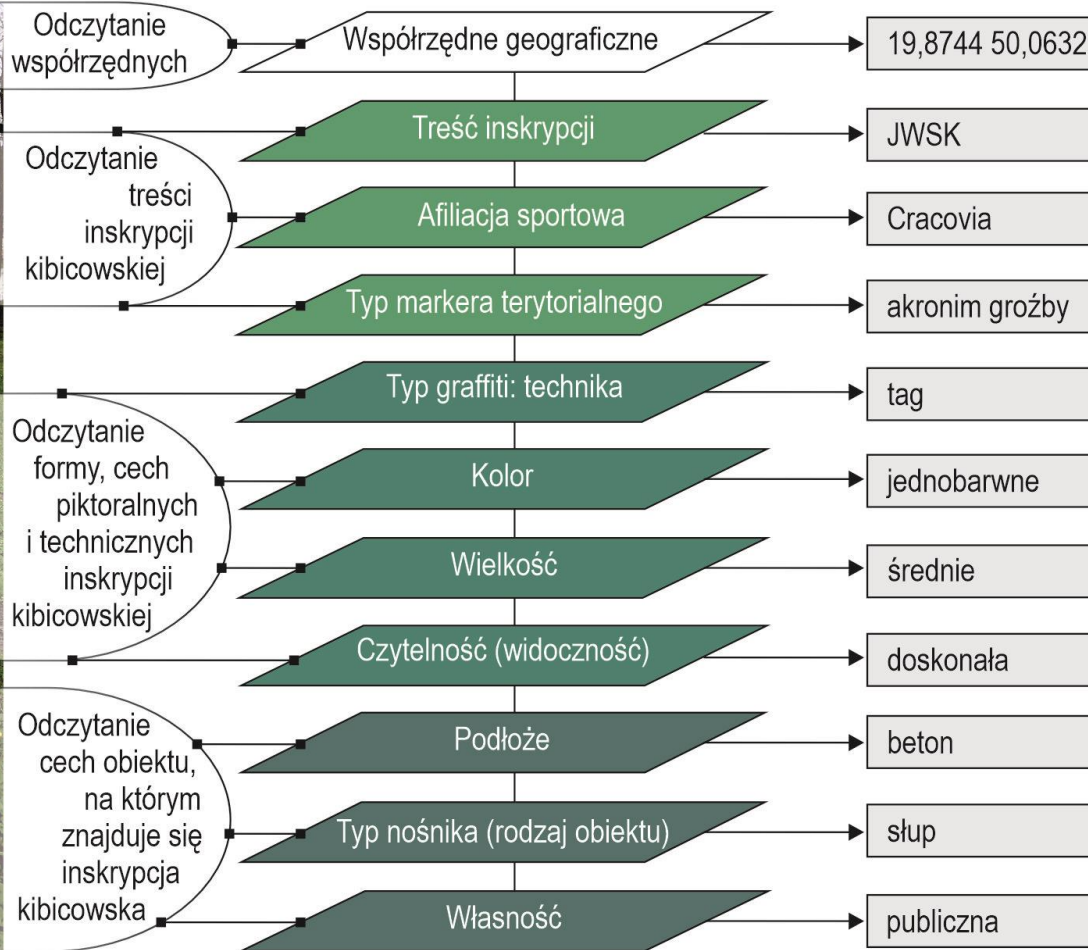
Geotagowana fotografia futbolowego graffiti

Czytanie

Kategorie danych

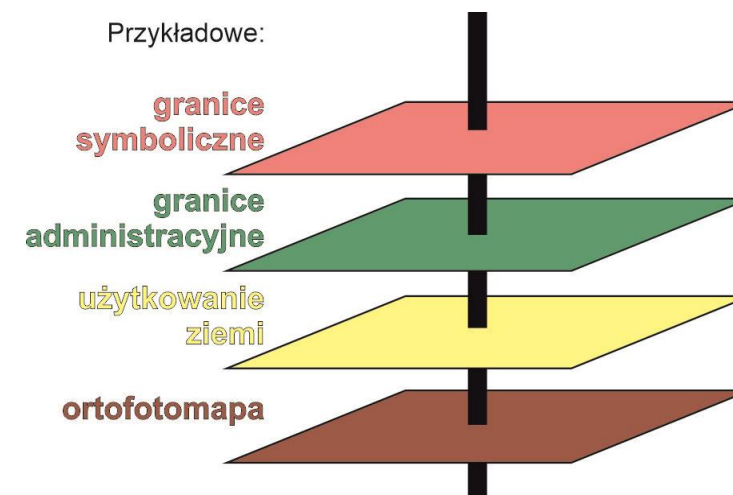
Uzyskane atrybuty

Model danych pozyskanych z czytania graffiti

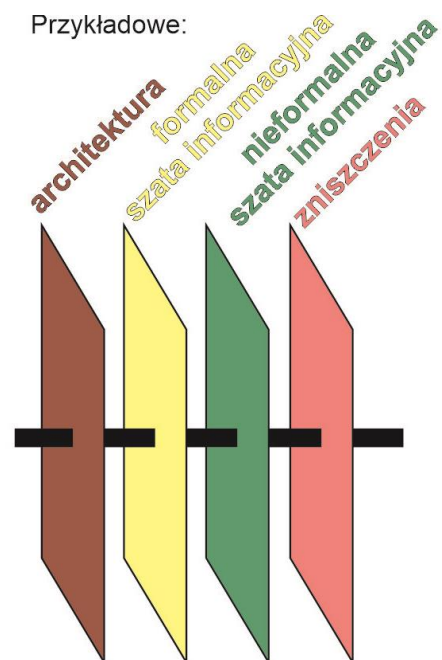
Horyzontalny warstwowy układ informacji przestrzennych

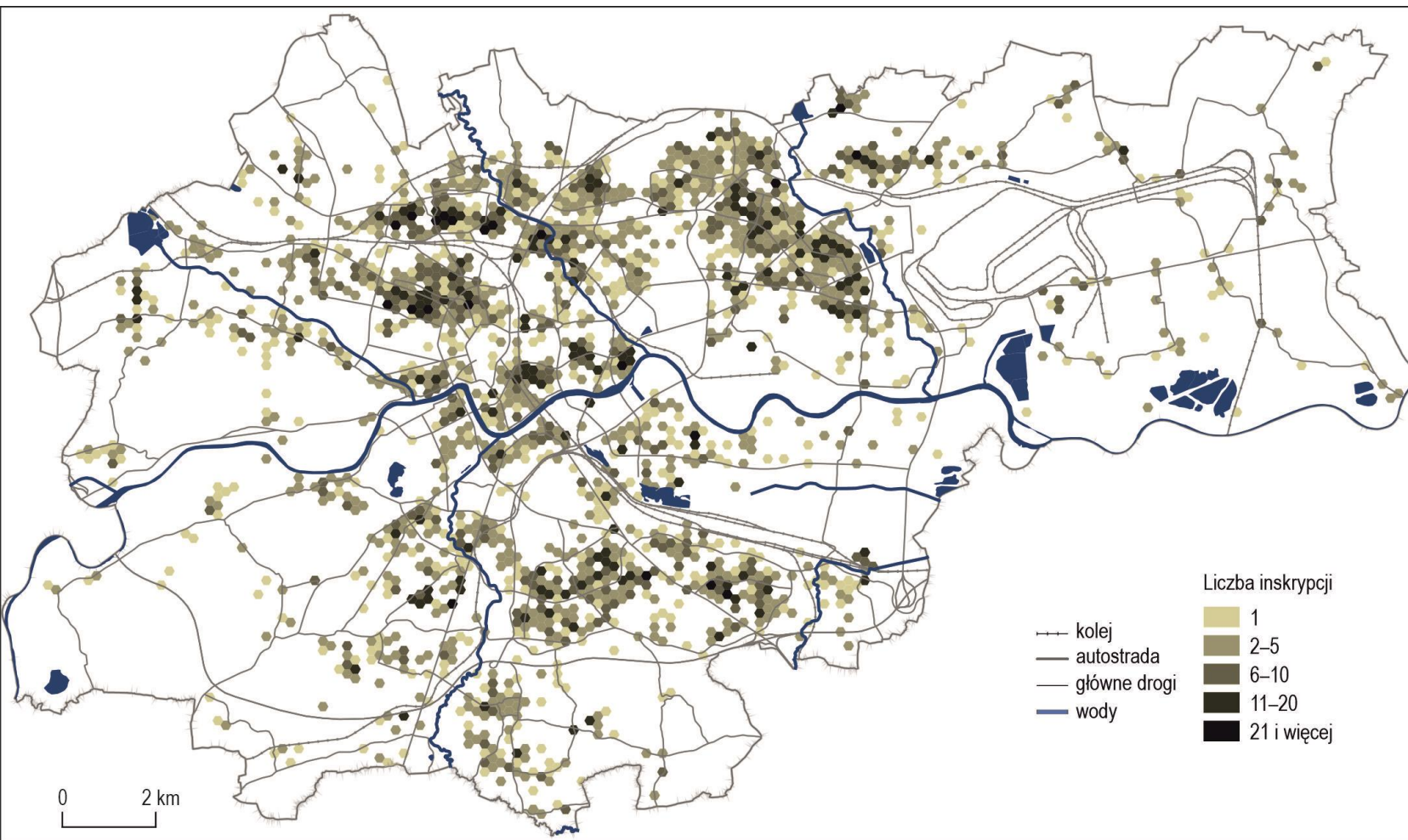
Przykładowe:

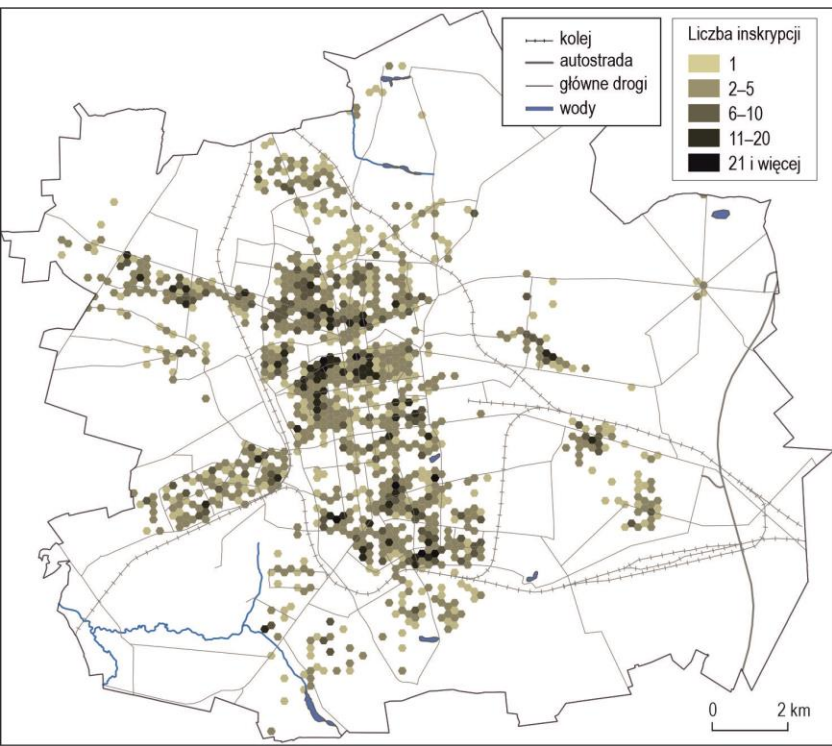
Wertykalny warstwowy układ informacji przestrzennych

Przykładowe:

Rozmieszczenie inskrypcji w Krakowie (2021)

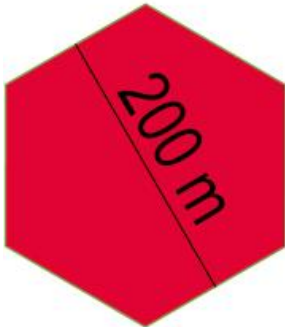

Rozmieszczenie inskrypcji w Łodzi (2018)

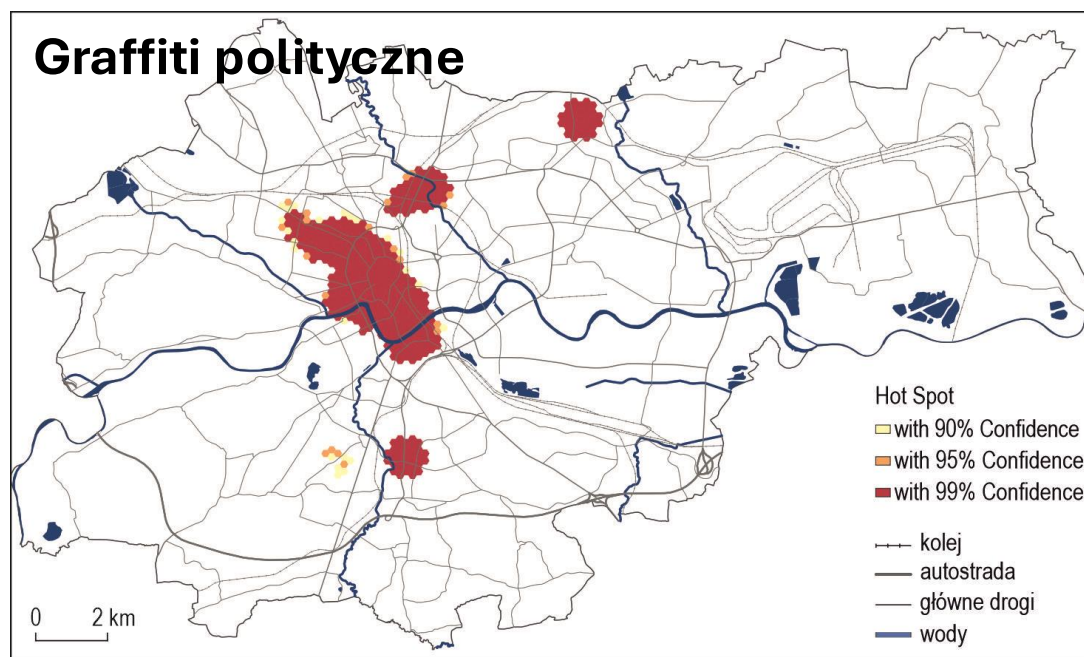
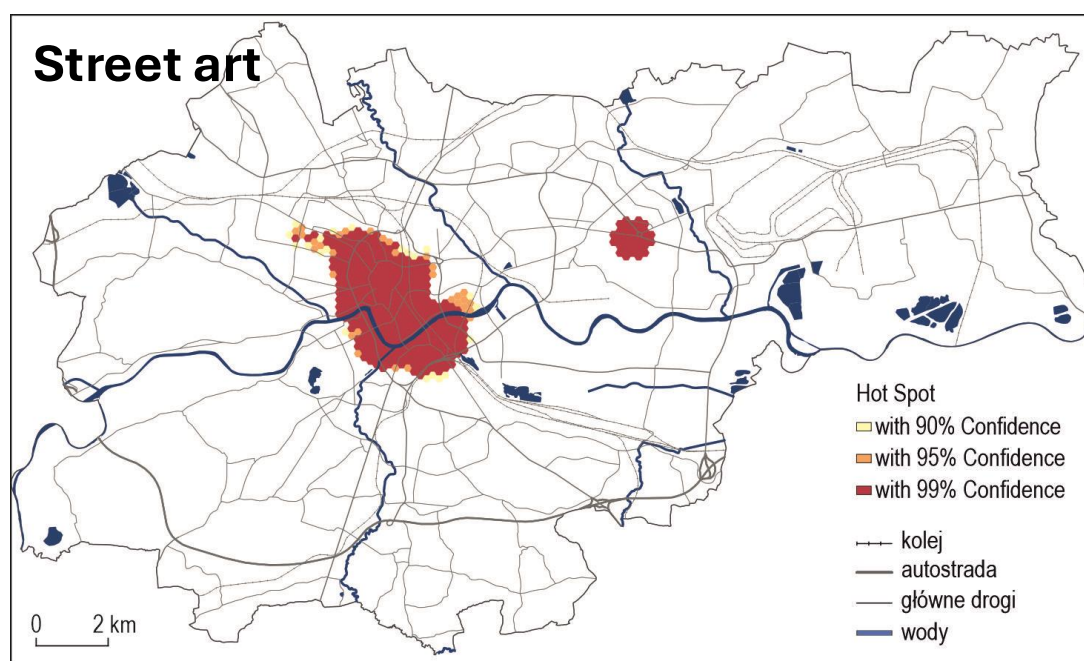
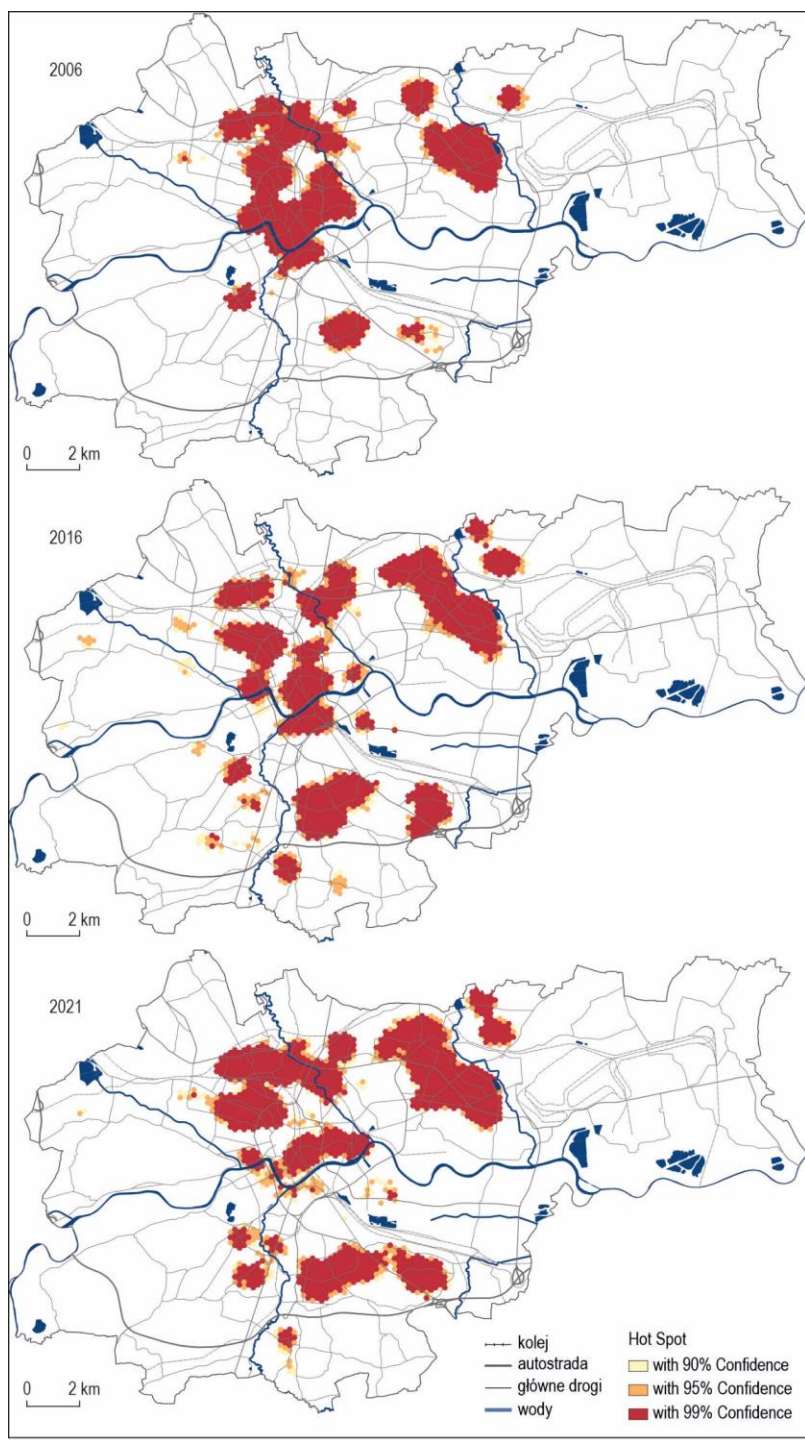
Heksagon dla Krakowa

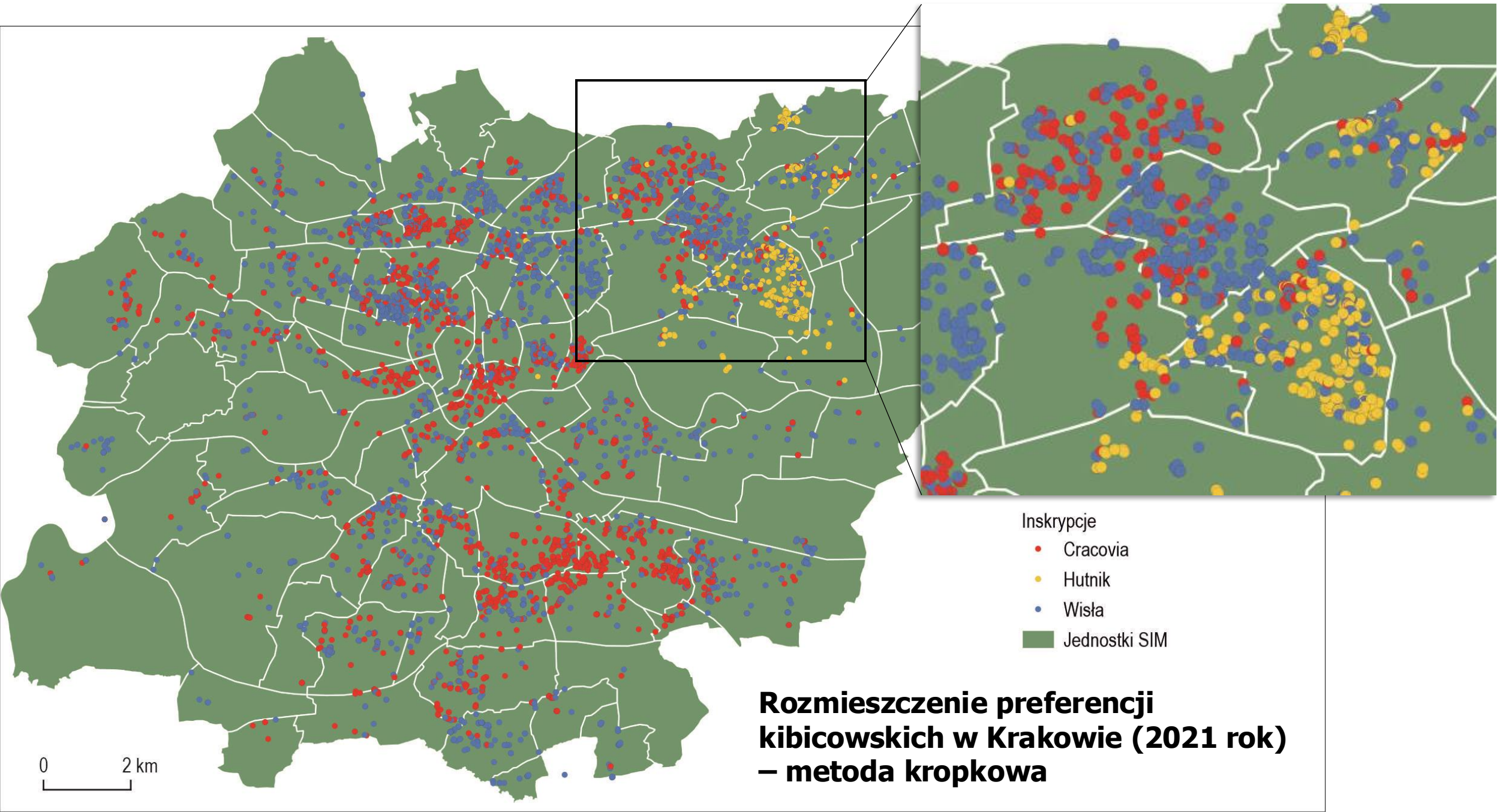
Heksagon jako pole podstawowe

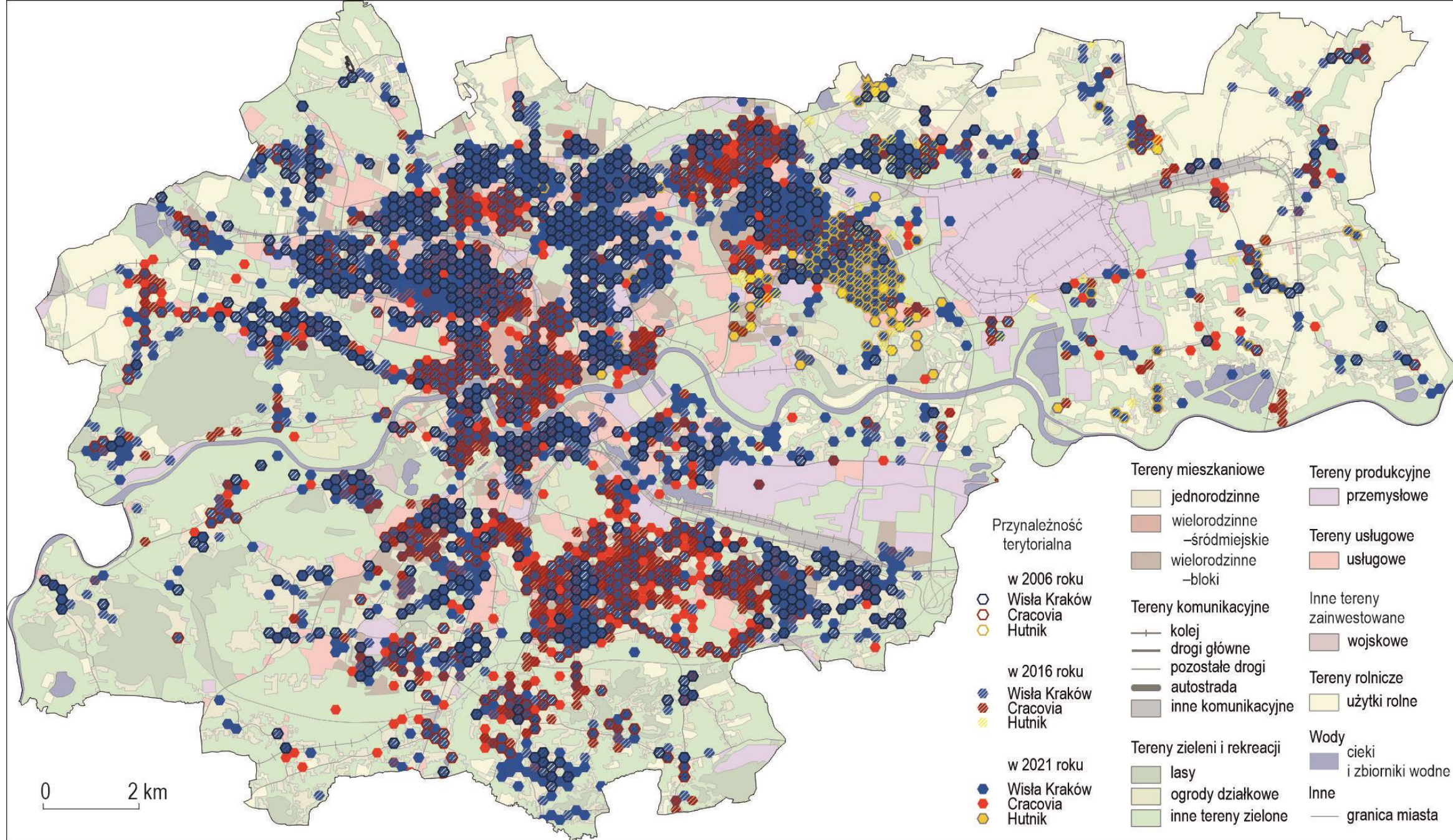

Zmiana liczby inskrypcji w Krakowie między rokiem 2021 a 2006

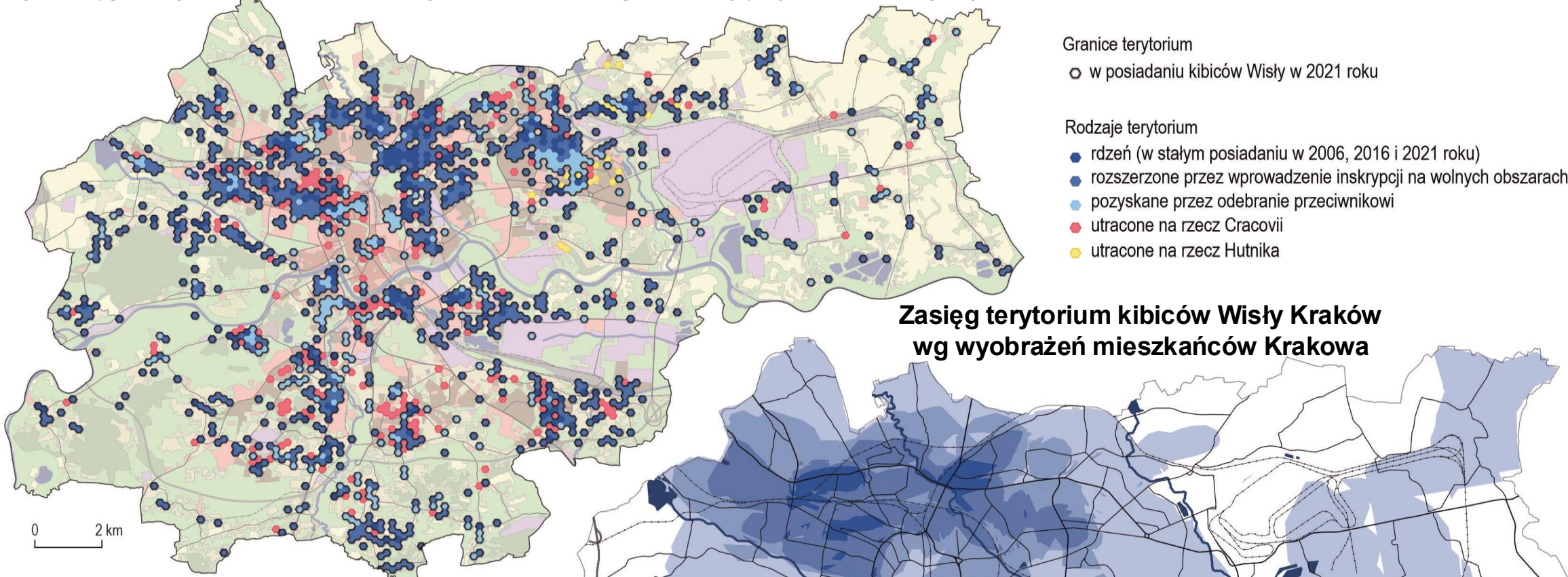

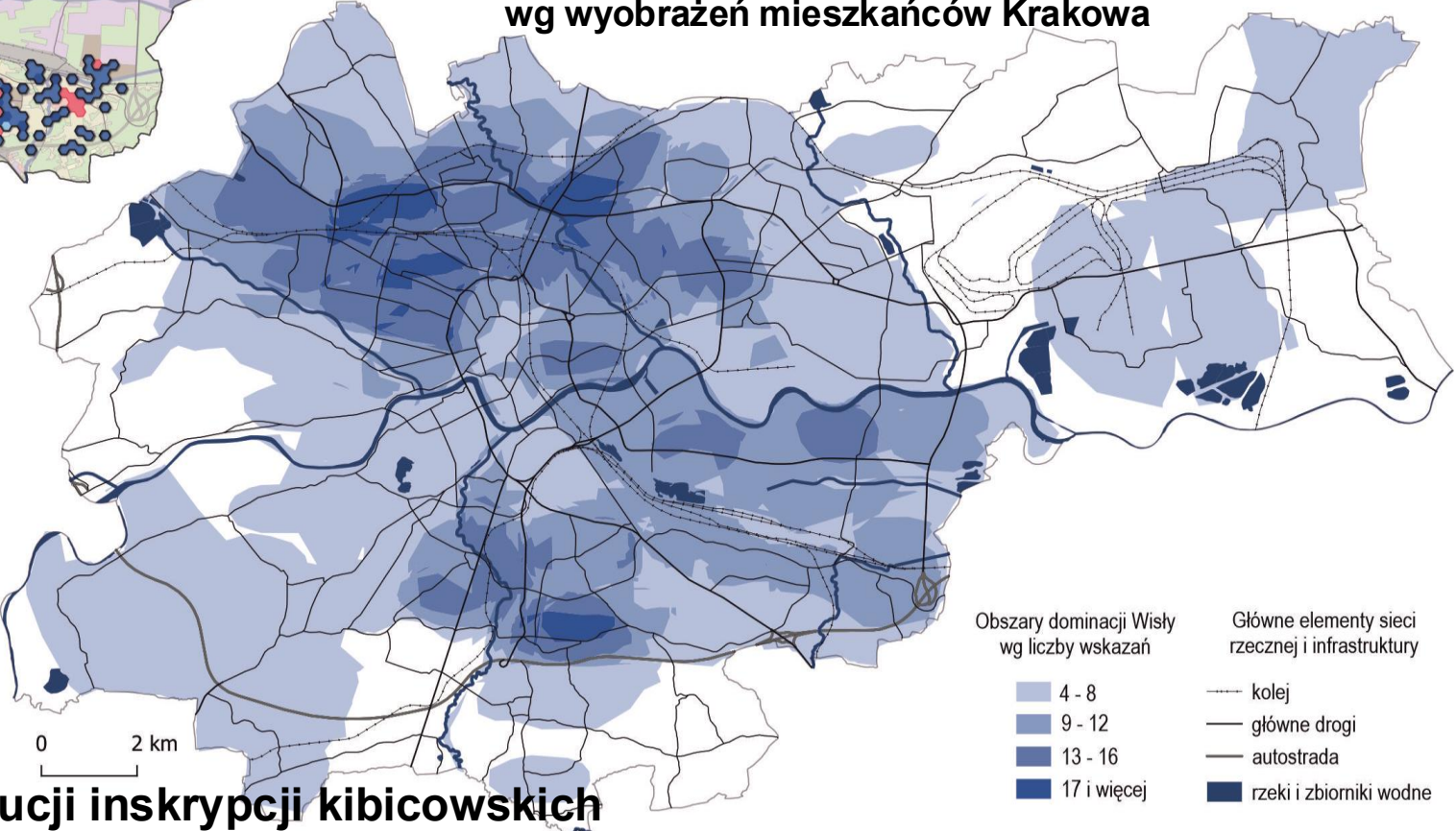

Dynamika organizacji przestrzenno-terytorialnej miasta chuliganów w Krakowie (2006-2021)

Zmiany zasięgu terytorium kibiców Wisły Kraków według dominującej treści inskrypcji kibicowskich

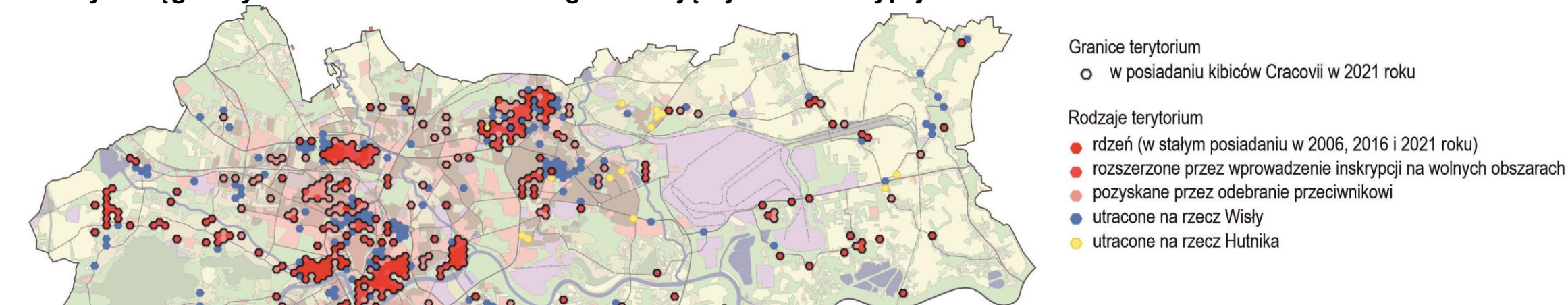

Zasięg terytorium kibiców Wisły Kraków wg wyobrażeń mieszkańców Krakowa

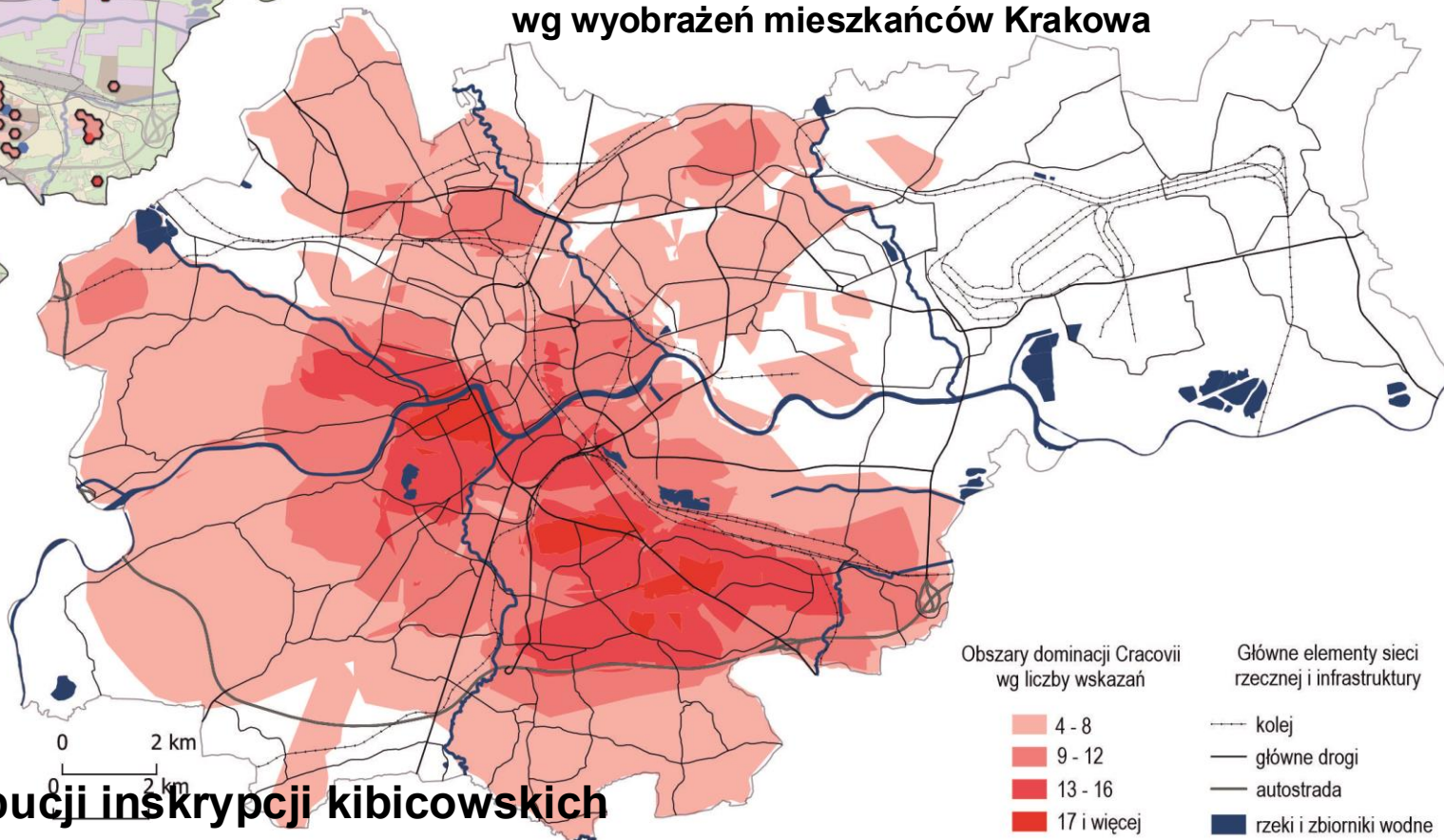

Terytorium kibiców Wisły Kraków wg wyobrażeń mieszkańców i dystrybucji inskrypcji kibicowskich

Zmiany zasięgu terytorium kibiców Cracovii wg dominującej treści inskrypcji kibicowskich

Zasięg terytorium kibiców Cracovii wg wyobrażeń mieszkańców Krakowa

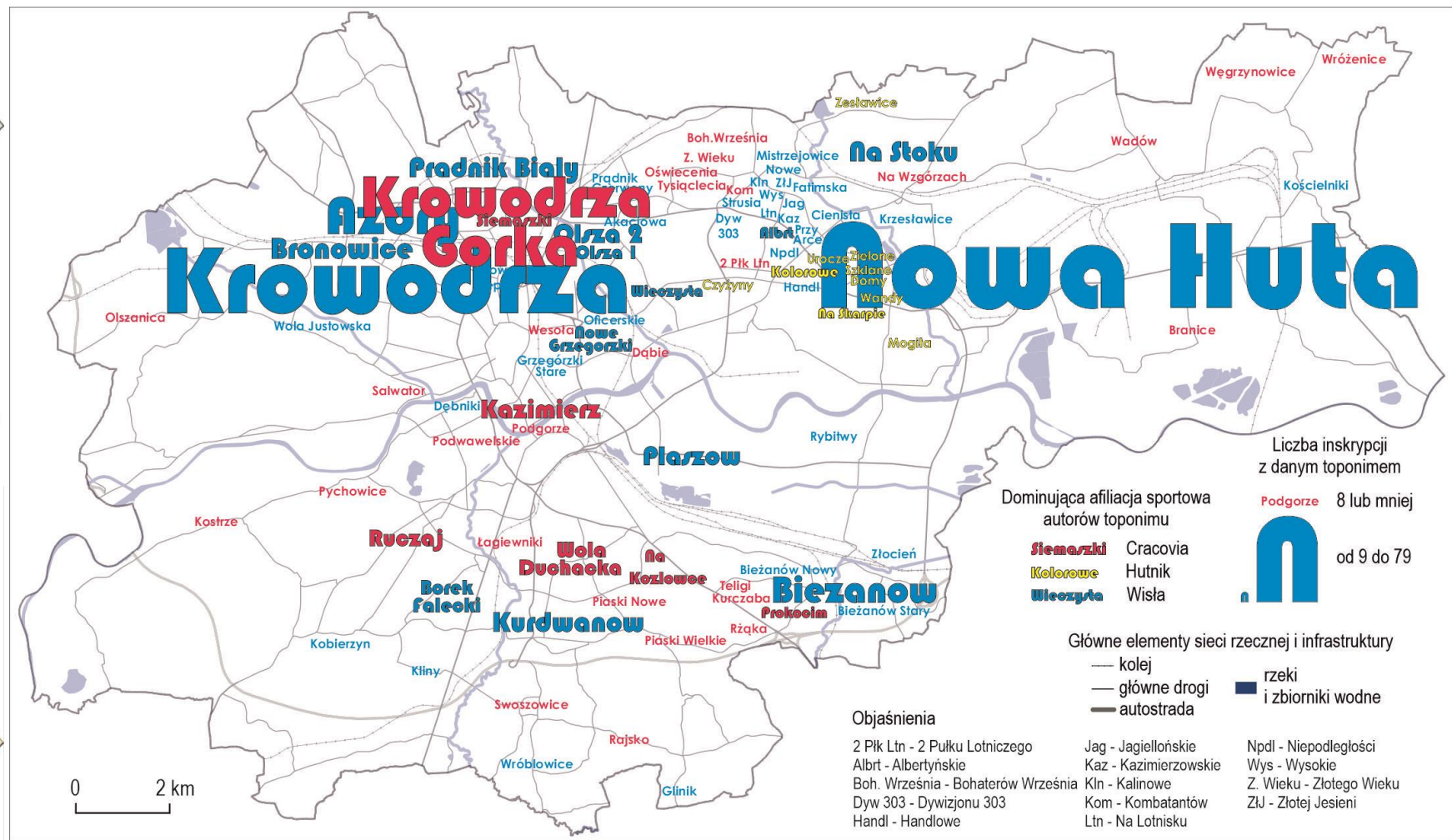
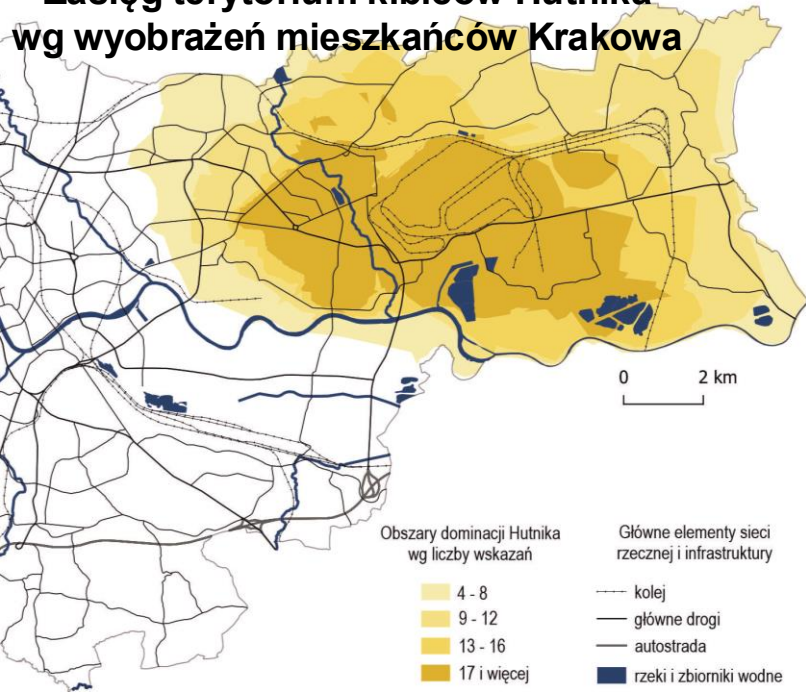
Terytorium kibiców Cracovii wg wyobrażeń mieszkańców i dystrybucji inskrypcji kibicowskich

Zmiany zasięgu terytorium kibiców Hutnika
wg dominującej treści inskrypcji kibicowskich

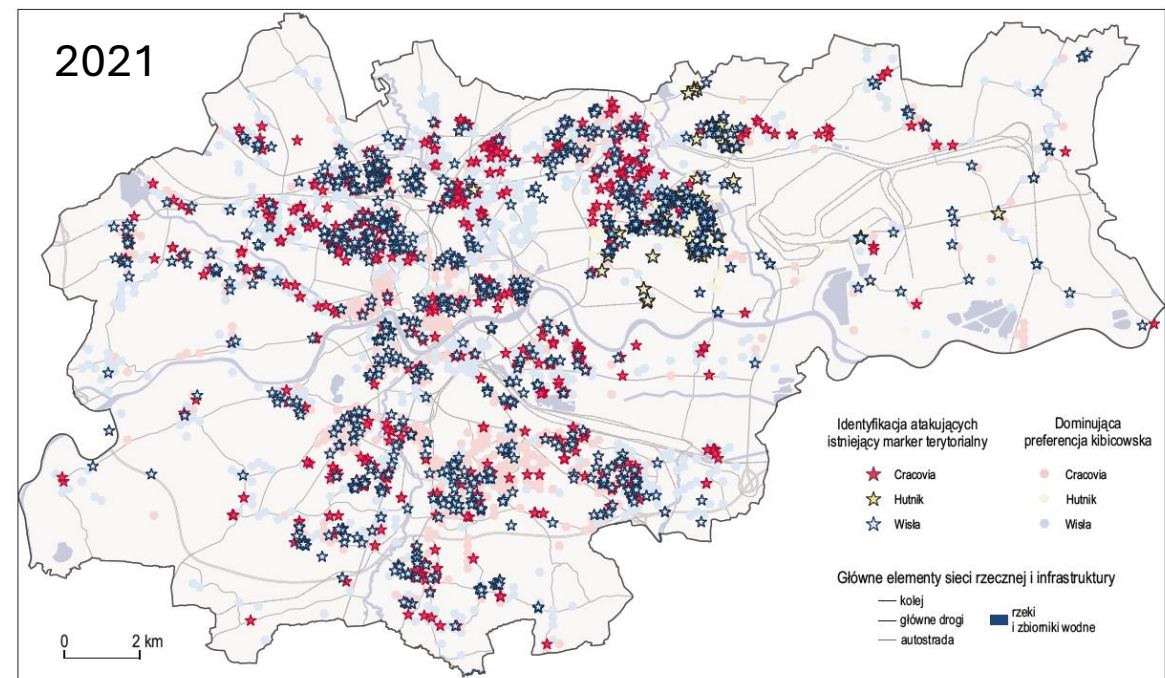
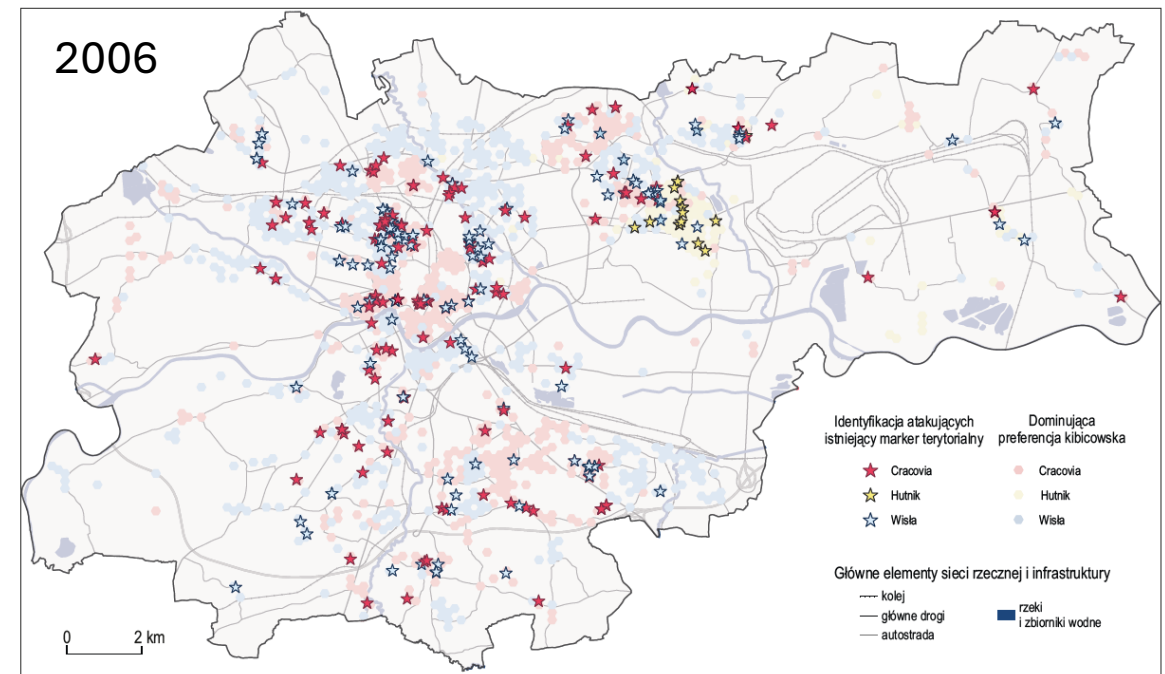

Zasięg terytorium kibiców Hutnika
wg wyobrażeń mieszkańców Krakowa

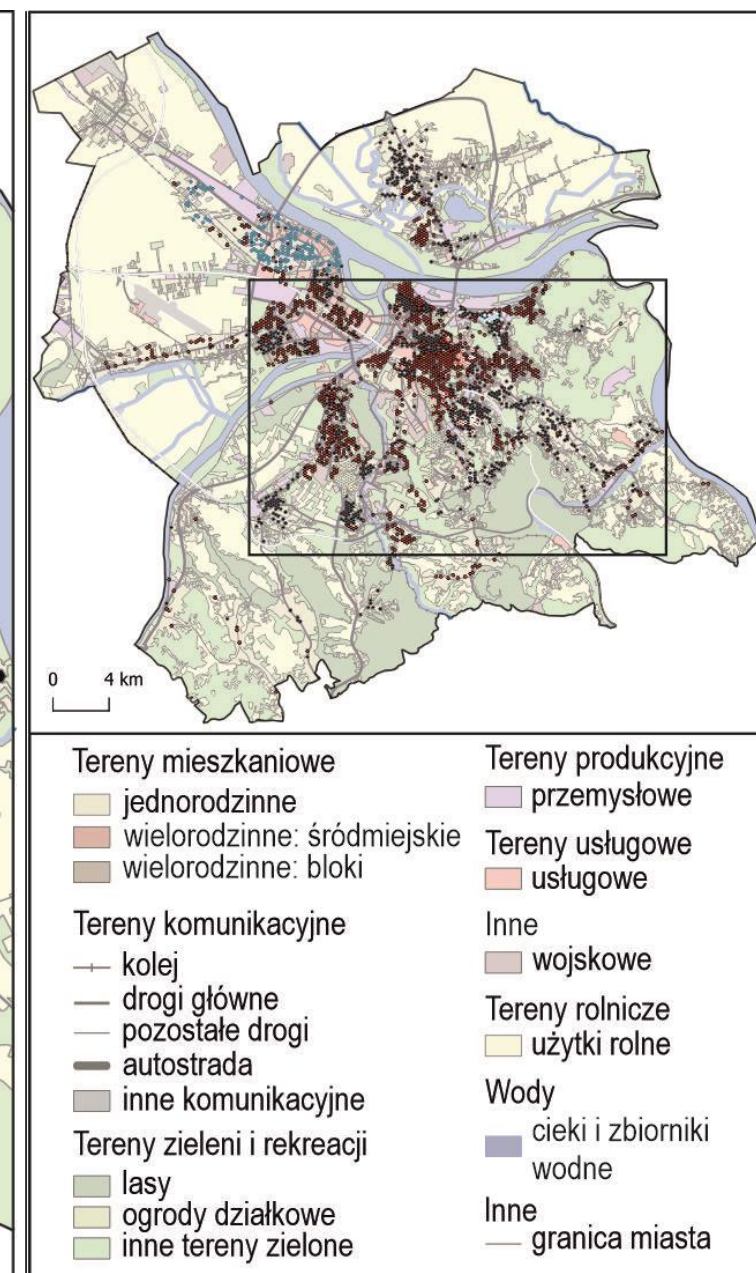
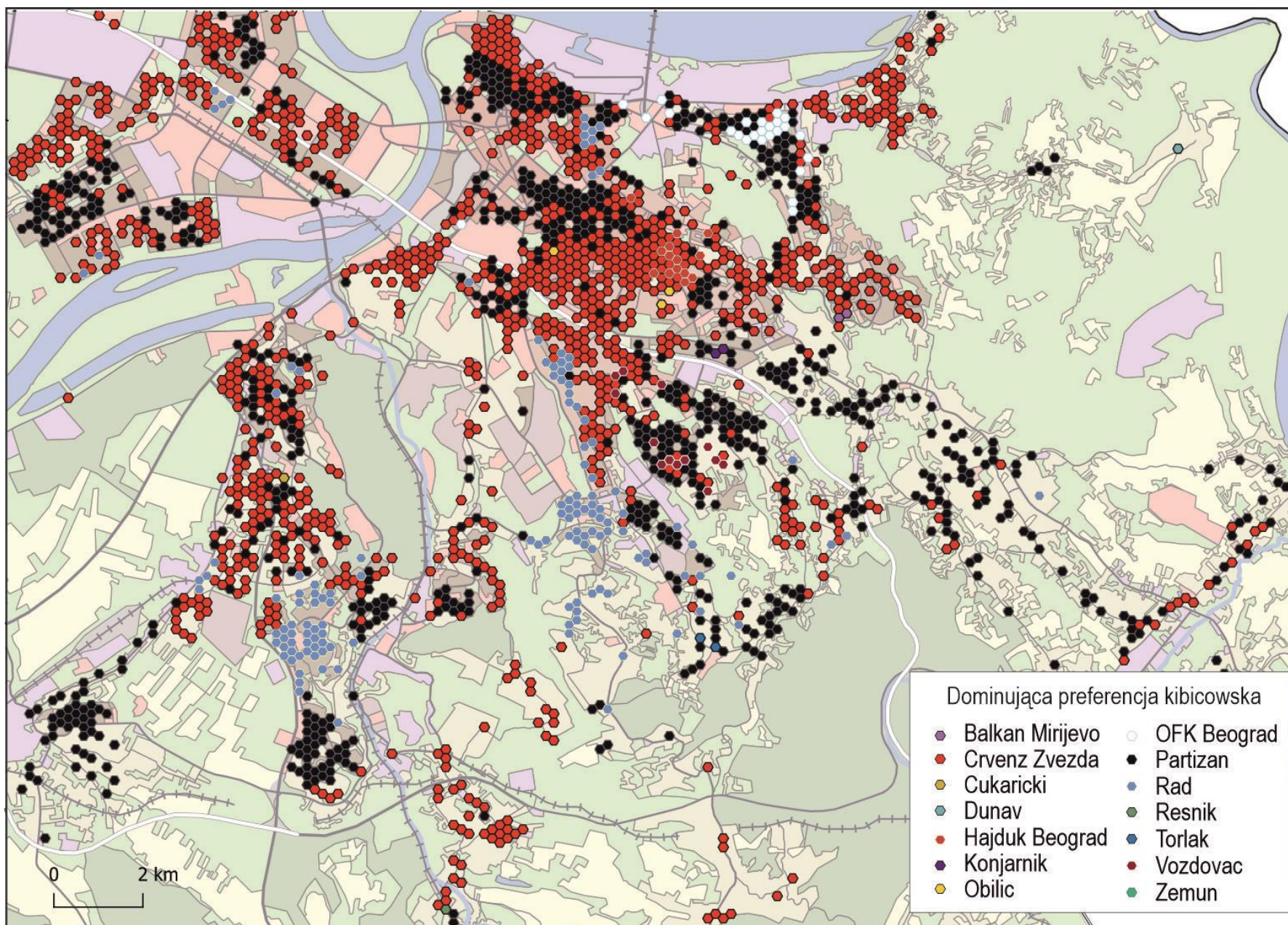

Toponimy w treści inskrypcji kibicowskich – Kraków 2021

Typ markera terytorialnego	Belgrad	Kraków				Łódź	Zagrzeb
	2019	2006	2016	2021	2018	2019	
Liczba inskrypcji							
1.0. Identyfikator właściciela terytorium	10196	4582	4029	4282	3026	2149	
w tym z toponimem	2047	258	534	698	484	163	
2.0. Manifestacja hegemonii	252	248	151	91	87	59	
w tym z toponimem	31	4	6	–	7	–	
3.0. Negatywne wartościowanie antagonisty właściciela terytorium	49	302	775	875	502	19	
w tym z toponimem	0	3	2	8	1	–	
4.0. Zapowiedź przemocy wobec antagonisty właściciela terytorium	4	154	370	453	118	21	
w tym z toponimem	–	1	4	–	2	–	
5.0. Akt przejęcia terytorium	3439	311	741	2159	351	32	
w tym z toponimem	–	–	–	–	–	–	
Razem	13940	5597	6066	7860	4084	2280	
w tym z toponimem	2078	266	546	706	494	163	
Udział inskrypcji (%)							
1.0. Identyfikator właściciela terytorium	73,1	81,9	66,4	54,5	74,1	94,3	
w tym z toponimem	14,7	4,6	8,8	8,9	11,9	7,1	
2.0. Manifestacja hegemonii	1,8	4,4	2,5	1,2	2,1	2,6	
w tym z toponimem	0,2	0,1	0,1	–	0,2	–	
3.0. Negatywne wartościowanie antagonisty właściciela terytorium	0,4	5,4	12,8	11,1	12,3	0,8	
w tym z toponimem	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	–	
4.0. Zapowiedź przemocy wobec antagonisty właściciela terytorium	0,0	2,8	6,1	5,8	2,9	0,9	
w tym z toponimem	–	0,0	0,1	–	0,0	–	
5.0. Akt przejęcia terytorium	24,7	5,6	12,2	27,5	8,6	1,4	
w tym z toponimem	–	–	–	–	–	–	
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
w tym z toponimem	14,9	4,8	9,0	9,0	12,1	7,1	

Lokalizacja aktów symbolicznego przejmowania terytoriów przez kibiców w Krakowie w 2006 i 2021 roku

Organizacja terytorialna belgradzkiego układu derbowego (północna i zachodnia część miasta)

Poziom rozgrywek	Drużyna piłkarska	Grupa kibicowska
I liga (Serbian SuperLiga)	Crvena zvezda	Belgrade Boys (507)*, Bez Straha (85), Brigade (88), Cu Boys (39), Delije (1005), Heroes (395), Hijene (7), Iron Boys (18), Kenjaj i Hijene (1), New Wave (10), Red Devils (2), Riff Raff (251), Ultra Boys (88)
	Partizan Belgrade	Alcatraz (140), Anti Romi (195), Brain Damage Firm (20), Grobari (278), Extreme Boys (11), Južni Front (5), Koalicija (3), Kontra (62), Shadows (208), South Family (88), Vandal Boys (129), Young Boys (112), Young Erotica (8), Zabranjeni (56)
	FK Čukarički	Brđani Revolt (11)
	FK Voždovac	Invalidi (8), Zmajevi (1)
	FK Rad	United Force (1)
	FK Zemun	Taurunum Boys (46), The Boys (1)
II liga (Prva liga Srbije)	FK Bežanija	–
III liga (Srpska liga Beograd)	FK BSK Borča	Beton Boys (1)
	OFK Beograd	Blue Union (1)
IV liga (Zonska liga Beograd)	FK Hajduk Beograd	Brigants Lion (27), Ragazzi Lion (7), Young Brigants (3), Young Guard Lion (1)
Niższe rozgrywki ligowe	Balkan Mirijevo	–
	FK Višnjička Banja	Trans Boys (2)
	FK Obilić	–
	FK Resnik	–
	FK Torlak	Mlađi Nomadi (1)
	Slavija Beograd	–

Inskrypcje kibicowskie jako źródło informacji o strukturach ruchu kibicowskiego – przykład Belgradu

A. Typ 1.1.7. Identyfikator właściciela terytorium (bez toponimu): frakcja kibicowska

Belgrad. Nazwa frakcji kibicowskiej Zvezdy (Belgrade Boys)

Kraków. Nazwa frakcji kibicowskiej Cracovii (Jude Gang)

Łódź. Nazwa frakcji kibicowskiej Widzewa Łódź (Ultra Registi)

Zagrzeb. Nazwa głównej struktury kibicowskiej Dinamo Zagreb

B. Typ 1.1.8. Identyfikator właściciela terytorium (bez toponimu): akronim nazwy frakcji kibicowskiej

Belgrad. Akronim nazwy frakcji kibicowskiej Zvezdy (HRSB – Heroes Red Star Belgrade)

Łódź. Akronim nazwy frakcji kibicowskiej ŁKS (RF – Retkińscy Fanatycy)

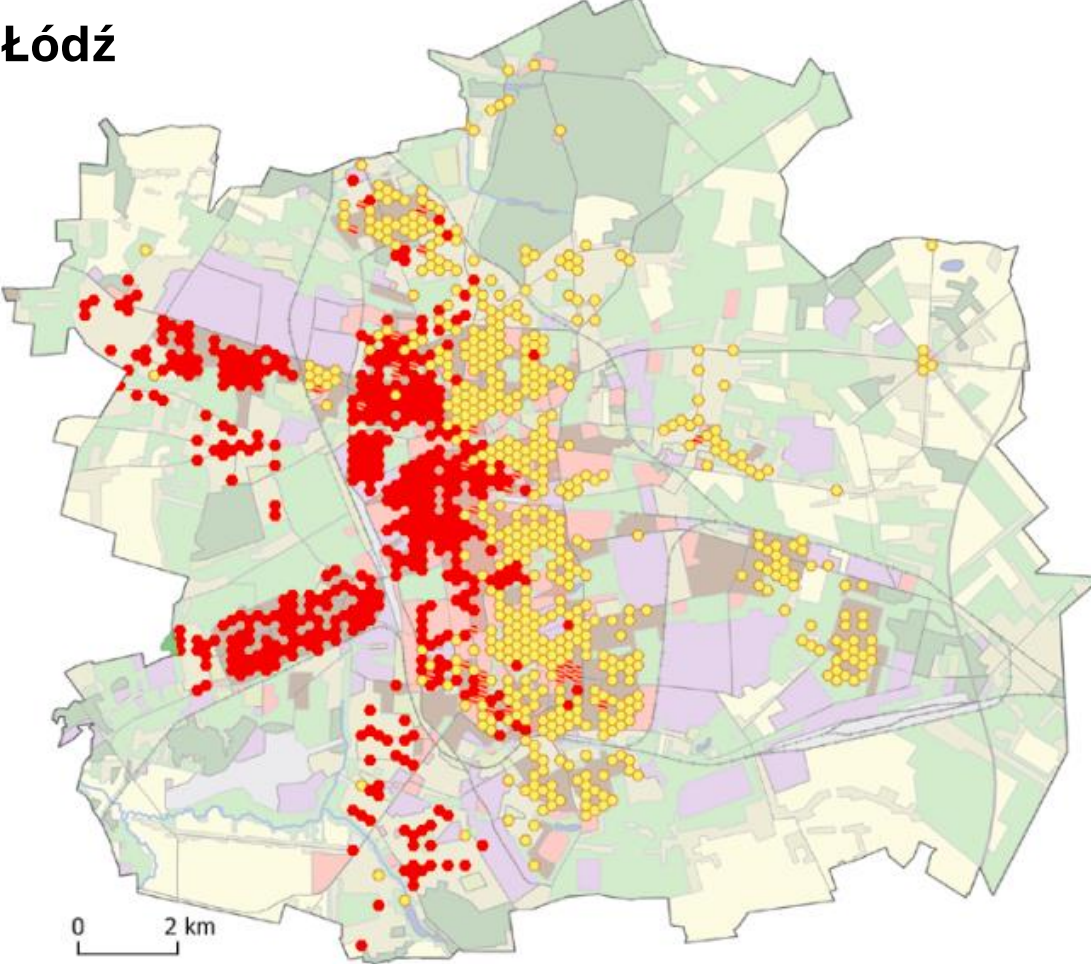

Kraków. Akronim nazwy frakcji kibicowskiej Wisły Kraków (ABG – Armia Białej Gwiazdy)

Zagrzeb. Akronim nazwy frakcji kibicowskiej Dinamo Zagreb (BBB – Bad Blue Boys)

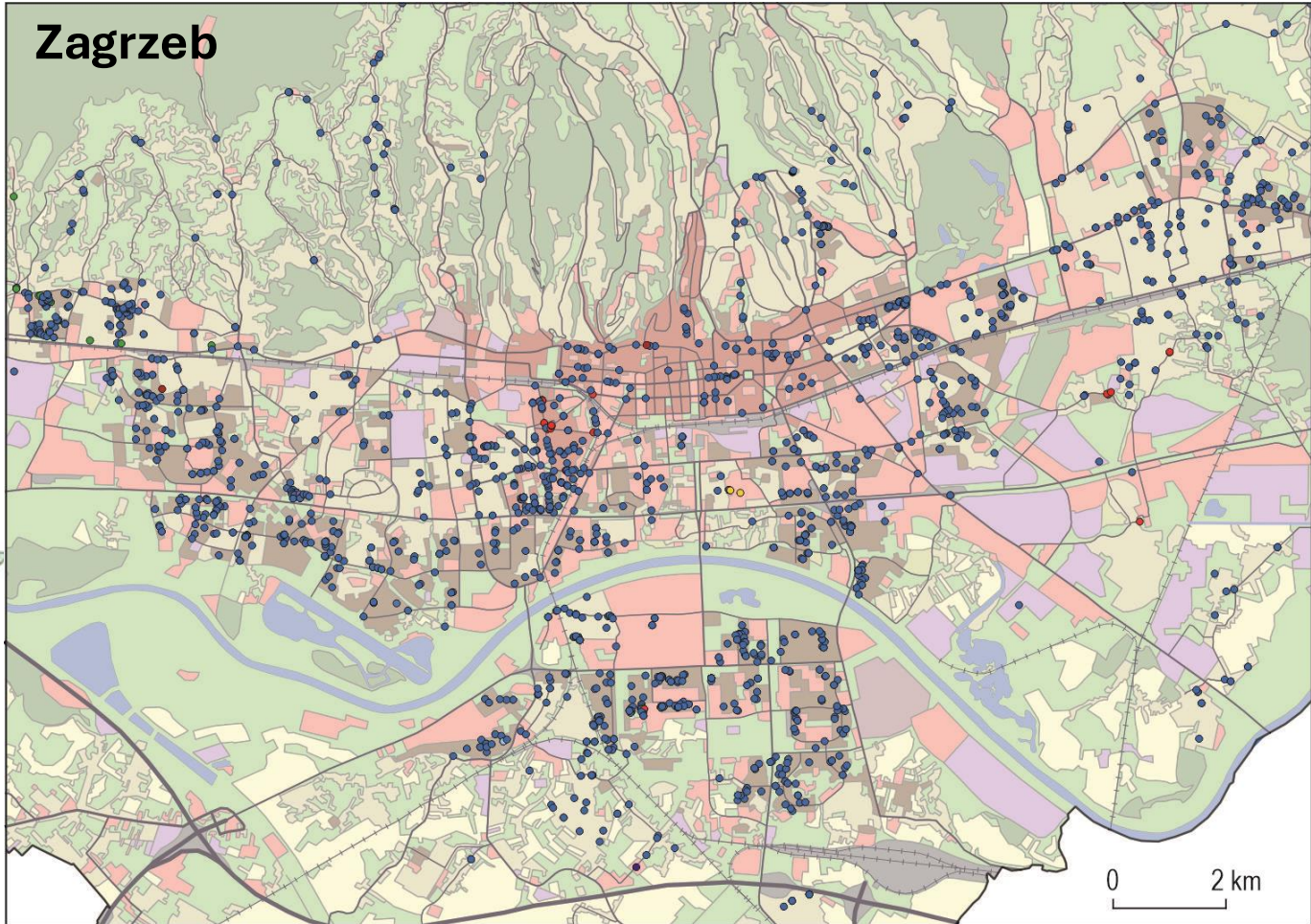
Łódź

Afilacja kibicowska	Inskrypcje kibicowskie						
	ogółem		oryginalne		zdobyczne		
	liczba	udział (%)	liczba	udział (%)	w tym przejęcie:	liczba	udział (%)
ŁKS	2058	50,4	1948	94,7	Widzew → ŁKS	110	5,3
Widzew	2026	49,6	1823	88,6	ŁKS → Widzew	203	10,0
Razem	4084	100,0	3771	92,3		313	7,7

Organizacja terytorialna miasta derbowego – przykład Łodzi i Zagrzebia

Zagrzeb

- Klub piłkarski

 - Dinamo Zagreb
 - Hajduk Split
 - KHL Medveščak Zagreb
 - NK Zagreb
 - KK Cibona
 - NK Ponikve
 - NK Trnje
 - NK Jarun
 - NK Lokomotiva Zagreb
 - NK Polet
 - NK Rudeš
- Tereny komunikacyjne

 - kolej
 - drogi główne
 - pozostałe drogi
 - autostrada
 - inne komunikacyjne

Tereny zieleni i rekreacji

 - lasy
 - ogrody działkowe
 - inne tereny zielone

Tereny produkcyjne

 - przemysłowe
- Tereny usługowe

 - usługowe

Inne tereny zainwestowane

 - wojskowe

Tereny rolnicze

 - użytki rolne

Wody

 - cieki
 - i zbiorniki wodne

Inne

 - granica miasta
- Tereny mieszkaniowe

 - jednorodzinne
 - wielorodzinne–śródmiejskie
 - wielorodzinne–bloki

Wisła, zdecydowanie. Jest to wiślackie osiedle. **Nie kupilibyśmy też mieszkania na innym osiedlu, bo mój mąż jest za Wisłą.**

Szukaliśmy mieszkania a ja podawałam przykłady osiedli to mówił kategorycznie: nie, bo będzie musiał do domu kanałami wracać, bo tam był teren innej drużyny.

Był to jeden z czynników wyboru mieszkania. Teraz mniej się udziela, ale ogólnie jeździł na te wszystkie wyjazdy. Więc tak, zwracaliśmy na to uwagę [...]. Więc przenieśliśmy się tylko trochę dalej, na inne osiedle”.

(wywiad nr 11, kobieta, 40 lat)

Czym są inskrypcje kibicowskie dla mieszkańców miasta?

Jeśli już je widzę, to bardziej jest taka szybka myśl: **O, jeśli ktoś by mnie spytał w celu dowiedzenia się, czy powinienem zostać pobity czy nie, to wiem, jaka jest odpowiedź przynajmniej.** Tak mi się wydaje. Natomiast to też wydaje mi się, że już trochę nie te czasy, żeby tak faktycznie się często zdarzało, ale to jest to, co mi przychodzi do głowy.

(wywiad nr 36, mężczyzna, 36 lat)

Te napisy są różne i zdają sobie sprawę, że są konfliktem kibiców, i to daleko wykracza poza konflikt kibiców, bo to są po prostu grupy bandyckie, które podszywają się pod kibiców gdzieś tam w tle jakieś są interesy ciemne, jakiś handel narkotykami, wykorzystywanie młodych ludzi do tego właśnie, żeby handlowali, dilowali. Ubieranie tego w jakiś patriotyzm lokalny, że **ty tu się musisz wkupić w naszą grupę, w związku z tym musimy dać ci zadanie.** To jest po prostu bandyterka i przestępstwo.

(wywiad nr 33, mężczyzna, 51 lat)

No i Huta mi się kojarzy z takimi miejscami i, przynajmniej tak jak dla mnie, jak się poruszam w przestrzeni, gdzie takie napisy występują, a właśnie wbrew pozorom teraz **jak chodzę po Hucie i tak dalej, ja takich rzeczy nie widzę, więc niby myślę, że tak jest, ale tak nie jest.**

(wywiad nr 51, kobieta, 24 lata)

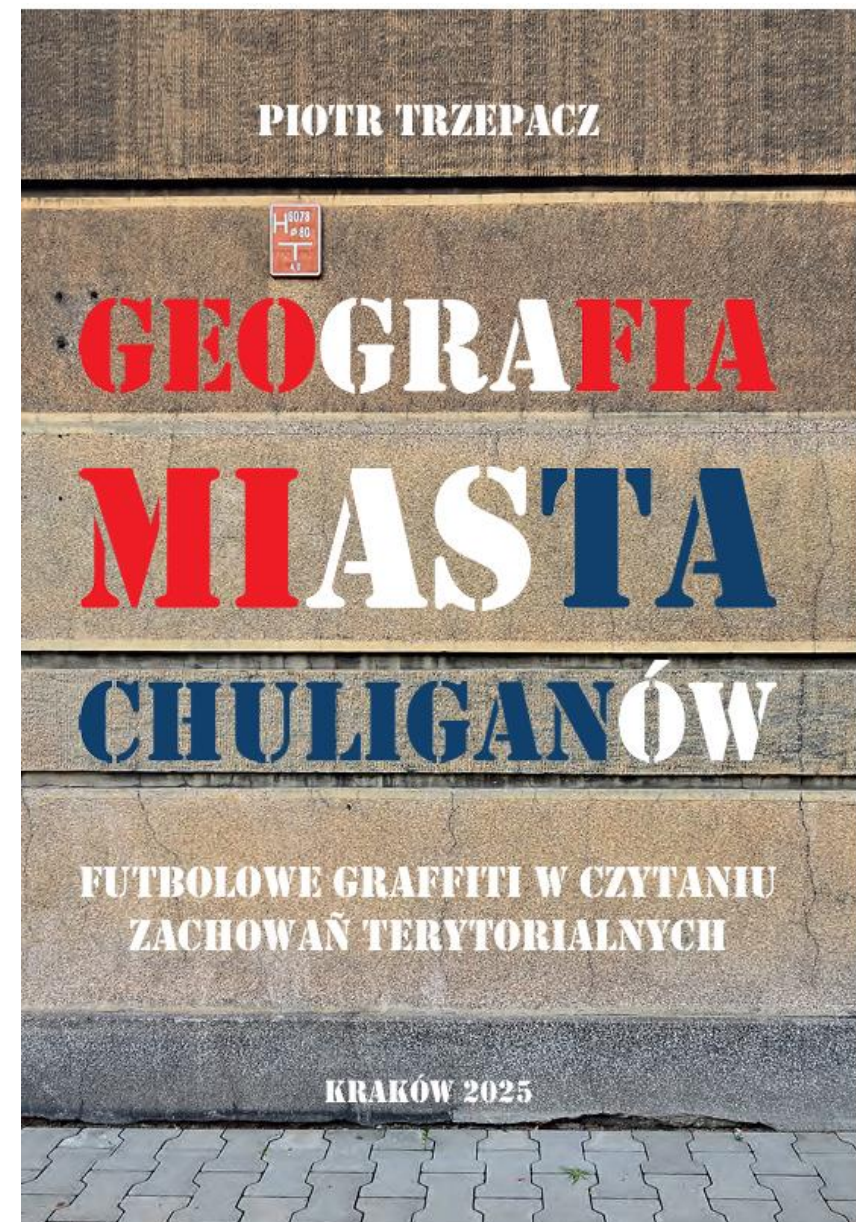
Podsumowanie

Miasto chuliganów istnieje. Ma swoją władzę, zasady prawa, organizację przestrzenno-terytorialną i szatę informacyjną, funkcjonuje w relacjach zewnętrznych (nawet międzynarodowych), tworząc sojusze.

Badania potwierdziły możliwość odczytania zachowań terytorialnych członków subkultury szalikowców przy użyciu futbolowego graffiti. **Inskrypcje kibicowskie stanowią markery terytorialne**, które są uniwersalnym narzędziem komunikacji stosowanym przez kibiców.

Futbolowe graffiti służy komunikowaniu preferencji kibicowskich w taki sam sposób we wszystkich badanych miastach. Inskrypcja kibicowska o określonej treści i formie odnaleziona w danym mieście ma swój odpowiednik w innym.

Socjolekt kibicowski tworzy setki słów, znaków i wyrażen, które nierzadko pokazują umiejętność posługiwania się wysublimowaną grą słowotwórczą. **Leksykalne uproszczenie socjolektu** wynika z potrzeby stosowania minimalnej liczby słów czy nawet liter dla osiągnięcia celu – wprowadzenia do przestrzeni (najczęściej nielegalnie) inskrypcji wyrażającej preferencję kibicowską.

[Trzepacz P., 2025, Geografia miasta chuliganów, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków, 704.](#)